

**TROMS OG FINNMARK
STATSADVOKATEMBETER**

STATSADVOKATENS UNDERSØKELSE AV TVANGSMIDDELBRUKEN I MINDRE NARKOTIKASAKER

Troms og Finnmark statsadvokatembeter

*Finnmark politidistrikt
Troms politidistrikt*

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	3
2	Saksgjennomgang	4
2.1	Registeropplysninger	4
2.2	Spørsmål til den enkelte sak – generelt	4
2.3	Ransaking.....	5
2.4	Mistankegrunnet.....	5
2.5	Relevante etterforskningsformål	5
2.6	Tredjemannsransaking.....	5
2.7	Forholdsmessighetsvurdering.....	6
2.8	Kroppslig undersøkelse	6
2.9	Registrering og påtaleavgjørelse -Konkurrens.....	6
3	Rutinegjennomgang	7
3.1	Troms politidistrikt	7
3.2	Finnmark politidistrikt.....	8
4	Intervjuer	9
4.1.1	Overordnede spørsmål	9
4.1.2	Om opplæring.....	9
4.1.3	Erfaringsbasert kunnskap.....	10
4.2	Sammendrag av intervju av personell fra Troms politidistrikt.....	10
4.3	Sammendrag av intervju av personell fra Finnmark politidistrikt	12
5	Oppsummering av funn etter saksgjennomgang, rutinegjennomgang og intervju	16

1 Innledning

Det vises innledningsvis til riksadvokatens brev av 9. april 2021 om påtalemyndighetens legalitetskontroll av tvangsmiddelbruk og riksadvokatens brev av 13. april 2021 om pålegg om rapportering av fagledelsestiltak. Statsadvokatens undersøkelse av tvangsmiddelbruken i mindre narkotikasaker i Finnmark politidistrikt og Troms politidistrikt er etter dette foretatt i samsvar med riksadvokatens brev av 18. august 2021, hvoretter det er foretatt saksgjennomgang i samsvar med det uttrekk som ble oversendt fra riksadvokatembetet, samt rutinegjennomgang og intervjuer.

Rapporten vil ta for seg en oppsummering av i pkt. 2) saksgjennomgang, 3) rutinegjennomgang og 4) intervjuer, hvoretter det vil foretas en kortere oppsummering av funn i pkt. 5. Rapporten vil være felles for Finnmark politidistrikt og Troms politidistrikt hva gjelder saksgjennomgangen, men differensiert for rutinegjennomgang og intervju. Årsaken til dette er at antallet mindre narkotikasaker er så vidt begrenset som det er.

Undersøkelsen er foretatt av tre av statsadvokatene ved embetet, med saksgjennomgang i juni og rutinegjennomgang og intervjuer i september 2021.

Undersøkelsene er gjennomført som ledd i statsadvokatens fagledelse, og har ikke foranlediget andre tiltak enn denne rapporten og oppfølging av den.

2 Saksgjennomgang

Oppsummeringen nedenfor er et sammendrag av de funn som framkommer av den automatiske genererte rapporten etter saksgjennomgangen. Rapporten vedlegges.

2.1 Registeropplysninger

Troms og Finnmark statsadvokatembete har hatt 39 saker til gjennomgang, hvorav 11 saker fra Finnmark og 28 fra Troms. Sakene er fordelt med rundt 1/3 på hver av de utvalgte ukene (36 % i uke 3, 28 % i uke 25 og 36 % i uke 42).

Saker med kun bruk utgjør omtrent halvparten av sakene med 51 %, besittelsessaker utgjør 23 %, kombinasjon av bruk og besittelse 13 %, mens andelen subsumert som overtredelse av straffeloven § 231 utgjør 13 % av sakene.

Hva gjelder saksfase er 69 % av sakene er avgjort, mens 31 % av sakene står hos påtaleansvarlig. 96 % av sakene har en 020-kode, altså avgjort mot person, mens kun én sak er henlagt på kode 014, manglende opplysninger om gjerningsmannen.

Av de som er avgjort mot person har 32 % av sakene blitt avgjort ved forelegg og 19% ved påtaleunntatelse. De øvrige har blitt avgjort ved tilståelsesdom (16 %) og tiltalebeslutning (32 %) som følge av at personen også har begått andre, mer alvorlige forhold som *ikke* kan avgjøres ved forelegg eller påtaleunntatelse.

Kun én av sakene er registrert med gjerningsperson under 18 år.

Det finnes ingen klar definisjon av hva som er en "gjenganger". Vi har sett hen til om personen er registrert med flere narkotikasaker avgjort med positiv påtaleavgjørelse, samt om personen for øvrig er kjent for vedvarende rusmisbruk. I litt under halvparten av sakene, 44 %, er gjerningspersonen vurdert å være gjenganger, og det er her tale om både større og mindre overtredelser av narkotikalovgivningen.

De fleste sakene dreier seg om bruk og/eller besittelse i kombinasjon med andre straffbare forhold, og utgjør hele 64 % av sakene. Av disse er det overvekt av saker i kombinasjon med trafikk (58 %), det er ingen i kombinasjon med vinning, og 42 % i kombinasjon med kategorien "annet". Dette var bl.a. vold, ordensforstyrrelser og skadeverk.

2.2 Spørsmål til den enkelte sak – generelt

Dette punktet oppsummerer bruk av tvangsmidler i sakene, noe som er benyttet i om lag 2/3 av sakene, eller 64 %. I 36 % av sakene er det ikke benyttet tvangsmidler.

Ransaking av person er benyttet i 11 av sakene (44 %), mens det i fem (20 %) av sakene er benyttet "annen ransaking". Dette alternativet er valgt i de tilfeller mobiltelefon er gjennomgått. Det er ikke funnet saker hvor eksempelvis ransaking av bopel er foretatt der det kun er tale om bruk og/eller besittelse.

Kroppslig undersøkelse alene er foretatt i to saker (8 %), i kombinasjon med ransaking av person i seks saker (24 %), mens det i det store flertall av saker, 68 %, ikke er foretatt noen kroppslig undersøkelse. I de sakene hvor kroppslig undersøkelse er foretatt har dette vært urinprøver.

2.3 Ransaking

I de 16 sakene ransaking ble gjennomført, ble syv (44 %) besluttet av tjenestemann, fem (31 %) av politijurist og fire (25 %) av retten. Statsadvokaten har grundig vurdert de sakene hvor tjenestemann har besluttet ransaking på egen kompetanse, men kan ikke for noen av disse se at det forelå slike omstendigheter at tjenestemann burde ha tatt kontakt med jourhavende. Kompetansekrevet i bestemmelsen har således vært oppfylt.

Rapport om ransaking/beslag er skrevet i 94 % i sakene, og manglet således i én sak.

2.4 Mistankegrunlaget

I de 16 sakene hvor ransaking er gjennomført inneholder anmeldelse/rapport i 14 saker (88%) informasjon som gjør at mistankegrunlaget kan vurderes. Kun i én av sakene er svaret "delvis" og i én sak er svaret "nei".

Rapportene/anmeldelsene er grundig gjennomgått, og mistankegrunlaget er etter vår oppfatning godt beskrevet, hvor flere momenter, alene eller i kombinasjon var en del av vurderingen. Vi er således av den oppfatning at notoriteten er svært god. Observasjon av bruk var gjort i syv av sakene (47 %), mens det i andre saker var tale om observasjon av kjøp/salg, tips fra publikum, opplysninger fra mistenkte selv, etterretningsopplysninger og annet.

2.5 Relevante etterforskningsformål

I én av sakene er beslag av stoff fulgt opp med etterforskning for kjøp, i åtte av sakene er de ikke det, og i to av sakene ble det ikke gjort beslag. Det ble ikke benyttet ytterligere tvangsmidler for å kartlegge kjøpet av narkotikaen enn i den ene saken nevnt over.

Av 16 saker ble mistenktes mobiltelefon gjennomgått i seks saker (38 %), mens dette ikke ble gjort i de ti resterende sakene (63 %). I de tilfellene hvor telefonen faktisk ble gjennomgått, framstår gjennomgangen som et relevant etterforskningssteg i fire av sakene, ikke-relevant i én, og på grunn av mangelfulle opplysninger vanskelig å vurdere i den siste.

I de sakene hvor gjennomgang av mobiltelefon ble funnet relevant, knyttet dette seg til en reell mistanke om en mer alvorlig narkotikaforbrytelse.

2.6 Tredjemannsransaking

Ingen av sakene har medført tredjemannsransaking.

2.7 Forholdsmessighetsvurdering

I 83 % av sakene er det vår oppfatning at ransaking ble gjennomført så skånsomt som forholdene tillot. Statsadvokaten fant ingen saker hvor gjennomføringen av ransakingen synes uforholdsmessig, verken hva gjelder tid eller omfang.

2.8 Kroppslig undersøkelse

Kroppslig undersøkelse er som nevnt over gjennomført i kun et fåtall saker. Av disse er det påtalejurist som har gitt beslutning i alle, for utenom én, der beslutning er truffet av tjenestemann. Det framgår av sakens dokumenter hvilke vurderinger som er foretatt når saken ikke er oversendt retten med begjæring, og dette er i all hovedsak knyttet til faren for at formålet med undersøkelsen vil forspilles dersom en må vente på rettens avgjørelse.

Der det er foretatt kroppslig undersøkelse er det i tre av sakene foretatt utelukkende for å bekrefte/avkrefte rusbruk, mens i de resterende fire også har hatt andre formål.

Merknad: I den automatiske genererte rapporten framkommer under dette punkt kun 7 saker, mot 8 saker under punkt 2.2. Vi har ikke funnet forklaringen på differansen.

2.9 Registrering og påtaleavgjørelse -Konkurrens

I de saker som gjelder bruk av narkotika er disse i to saker (9 %) registrert i konkurrens med tilhørende erverv og besittelse. I de øvrige 21 sakene (91 %) er de ikke det.

Av de saker som er påtaleavgjort er 84 % avgjort med en positiv påtaleavgjørelse. Av disse har to saker også egne siktelsesposter for tilhørende erverv og/eller besittelse av narkotika. Sakene er videre vurdert det dithen at de var av en slik karakter at det var tilstrekkelig grunn til å ta disse med i konkurrens.

3 Rutinegjennomgang

Distriktene er anmodet om at lokale, men også nasjonale direktiv, retningslinjer og overordnede rutinebeskrivelser som gjelder i distriktet på det aktuelle området oversendes for gjennomgang.

Politidistriktene er på ledernivå bedt om å redegjøre for om det har vært gjennomført lokal opplæring om tvangsmiddelbruk generelt og mindre narkotikasaker spesielt. Hvis det ikke er gitt lokal opplæring er det anmodet om en oversikt over andre opplæringstilbud som er benyttet. Det er bedt om at det redegjøres for hvilke grupper opplæringen har rettet seg mot og en kortfattet beskrivelse av innholdet i opplæringen. Endelig er distriktene bedt om å kommentere om opplæringen er endret som følge av 9. april-brevet. Dersom det er tilfellet er det bedt om en beskrivelse av opplæring før og etter dette tidspunkt.

3.1 Troms politidistrikt

Troms politidistrikt har opplyst at lokale instruksjoner ikke omhandler temaet spesifikt og de har ikke tiltakskort som gjelder for dette. De laget lokale retningslinjer i april/mai som følge av 9. april-brevet. Det ble i forlengelsen gjennomført en fagdag om temaet 26. april hvor retningslinjene ble gjort kjent internt. Retningslinjene og videoopptak fra fagdagen er for øvrig også tilgjengeliggjort på *Kilden*.

Statsadvokaten har gjennomgått de lokalt utarbeidete retningslinjene, og finner at de er i samsvar med riksadvokatens føringer i brevet.

Av nasjonale direktiv er det opplyst at distriktet nå forholder seg til 9. april-brevet, samt de nasjonale retningslinjer av 2. juli 2021 med sjekklister og opplæringsmateriell.

Ellers opplyses det at distriktet har forholdt seg til Riksadvokatens tidligere rundskriv i den grad de har omhandlet noe av dette.

Under følger utdrag av redegjørelsen om opplæring fra påtaleleder i Troms politidistrikt:

Når det gjelder opplæring, er GDE-lederne forespurt og svarer at det før 9. april ikke har vært noen systematisk opplæring i temaet tvangsmiddelbruk og forholdsmessighet for patruljemannskapene. Polititjenestepersoner har dette i faget straffeprosess på politihøgskolen, lærer om det i praksisåret, og øvrig læring skjer gjennom arbeidet. En har ved noen anledninger vært usikker på om enkelte tjenestepersoners praksis var i henhold til loven og har da tatt dette opp med dem direkte eller i tilbakemeldingsmøter i PPS-sporet.

Påtalejuristene får en innføring i tvangsmiddelbruk i sin grunnopplæring som består av lokal opplæring, 1-ukes kurset og 3-ukers kurset. De øves gjennom arbeidet ved at de gradvis får utvidede oppgaver hvor de bl.a får prøve seg med kortere jourvakter på dagtid før de etter å ha oppnådd utvidet påtalekompetanse starter med ordinære jourvakter og beredskapsvakt på kveld/nattestid. De får også god trening i å vurdere og begjære tvangsmiddelbruk inn for tingretten.

Mange polititjenestepersoner som jobber som etterforsker eller i en kombinert stilling etterforsker/patrulje, har tatt Videreutdanning i etterforskning (VEF) ved PHS (15 studiepoeng). Dette har vært arrangert to ganger som lokalt studie og samlet sett vil en anslå at rundt 50 av våre ansatte har gjennomført studiet. Tvangsmiddelbruk og ransaking generelt gjennomgås på dette studiet.

Etter 9. april har distriktet hatt tvangsmiddelbruk i mindre narkotikasaker som tema på en rekke paroler, møter og foredrag for tjenestepersoner og deres ledere. Påtalejuristene har holdt foredragene og gjennom dette har de aller fleste operative tjenestepersoner samt operasjonsledere og oppdragsledere ved OPS, blitt gjort kjent med Riksadvokatens direktiver. Temaet følges videre opp i tilbakemeldingsmøter og på nye paroler slik at en sikrer seg at også nye ansatte har fått undervisning om temaet.

Påtalejuristene har deltatt på faglunsj ved statsadvokatene og har også hatt temaet på seksjonsmøte.

3.2 Finnmark politidistrikt

Finnmark politidistrikt har opplyst at lokale instruksjer ikke omhandler temaet spesifikt og de har ikke tiltakskort som gjelder for dette. De laget en lokal presentasjon som følge av 9.april-brevet.

Statsadvokaten har gjennomgått presentasjonen, og finner at den er i samsvar med riksadvokatens føringer i brevet.

Av nasjonale direktiv er det opplyst at distriktet nå forholder seg til 9. april-brevet, samt de nasjonale retningslinjer av 2. juli 2021 med sjekklister og opplæringsmateriell.

Under følger utdrag av redegjørelsen om opplæring fra påtaleleder i Finnmark politidistrikt:

Etter 9. april: Når det gjelder lokal opplæring er det gjennomført paroler med de operative mannskap hvor FOA påtale har vært inne og forelest om hvordan man nå skal forstå de nye signalene fra riksadvokaten og hvordan man nå skal praktisere tvangsmiddelbruk, og da særlig i mindre narkotikasaker.

Vi har også brukt tid i de ukentlige møter vi har med juristene på det samme. Vi har også hatt statsadvokaten inne med dette som tema.

4 Intervjuer

Det er gjennomført intervju av åtte objekter, fire fra hvert distrikt. Objektene er valgt ut slik at en har fått dekket opp ulike funksjoner, nivå og lokasjoner, herunder er følgende personell intervjuet; påtalejurist som går jour, påtaleledelse, leder patruljeseksjon, leder for PPS, FOA etterforskning og FOA påtale.

Objektene er stilt spørsmål basert på riksadvokatens brev av 18. august 2021, hvorefter hovedfokus har vært å kartlegge om og i hvilken utstrekning dagens praktisering av ransakingsreglene avviker fra føringene i 9. april-brevet. Tema som er belyst i intervju framgår under:

4.1.1 Overordnede spørsmål

- ✓ Hvordan er politidirektoratets retningslinjer av 2. juli 2021 implementert i politidistriktet?
- ✓ Er lokale direktiver/retningslinjer/rutiner i politidistriktet gjennomgått med tanke på om det er behov for endringer eller korrigeringer?
- ✓ Er de lokale direktivene/retningslinjene/rutiner rent faktisk endret og hvilke endringer er eventuelt foretatt?
- ✓ Hvordan er de nye retningslinjene formidlet?

4.1.2 Om opplæring

På leder/mellomledernivå

- ✓ Redegjøre for om det har vært gjennomført lokal opplæring om tvangsmiddelbruk generelt og mindre narkotikasaker spesielt.
- ✓ Hvis det ikke er gitt lokal opplæring bør det gis en oversikt over andre opplæringstilbud (f. eks. PHS) som er benyttet.
- ✓ Hvilke grupper har opplæringen har rettet seg mot?
- ✓ Kortfattet beskrivelse av innholdet i opplæringen. Det bes opplyst om opplæringen er endret som følge av "9. april brevet". Dersom det er tilfellet bes det gitt en beskrivelse av opplæring før og etter dette tidspunkt.

Tjenestepersonell/jurister

- ✓ Er det gjennomført opplæring med særskilt oppmerksomhet rundt kompetanseregulene ved tvangsmiddelbruk?
- ✓ Er det gjennomført opplæring om hvordan reglene om forholdsmessighet skal anvendes i praksis?
- ✓ Blir andre juristers erfaringer fra konkrete saker (f. eks. ved saker som er sendt til retten for beslutning) diskutert og drøftet på avsnitts-, seksjons eller enhetsnivå?

4.1.3 Erfaringsbasert kunnskap

- ✓ Hva er intervjuobjektets inntrykk av lokal domstols vurdering av forholdsmessigheten av et tvangsmiddel når saker sendes inn med begjæring om dette i mindre narkotikasaker? (Sammenfallende vurderinger? Får man stort sett medhold eller ikke? Har man eksempler på slike domstolsavgjørelser? Hvordan formidles det i de tilfeller domstolen eventuelt mener at et tvangsmiddel ikke er eller faktisk er et forholdsmessig inngrep?)
- ✓ Har det vært eller er det et særskilt fokus på mindre narkotikasaker hos etablerte brukere?
- ✓ Har man inntrykk av at de "rene" bruk/besittelsessakene står alene? (eller del av større kompleks?)
- ✓ Opplever man at praksisen etter 9. april-brevet er endret, herunder at mulighetene er redusert, og at det utvises mer forsiktighet? Mer forsiktig enn man trenger å være? (Skjellig grunn, forholdsmessighet, kompetanse?) Glipper saker?
- ✓ Er notoriten i sakene blitt bedre?

4.2 Sammendrag av intervju av personell fra Troms politidistrikt

Referat fra objekt 1:

POD's retningslinjer av 2. juli ble litt haltende implementert innledningsvis, da de kom midt i ferieavviklingen. Samtidig skal det bemerkes at retningslinjene i 9. april-brevet allerede var implementert.

Det ble lagt orientering om retningslinjene på Kilden, samt laget opplæringsplaner og gjennomført opplæring i samsvar med planene. Retningslinjene ble gjort til tema på interne påtalemøter, tilbakemeldingsmøter PPS og dels inkludert på IP4-trening. Videre har det, gjennom FOA-nettverket, blitt sendt ut caser til denne opplæringen.

Endringene etter 9. april-brevet ble for øvrig videreformidlet gjennom opplæring på alle GDE'er og tilbakemeldingsmøter der jurister har hatt opplæring for mannskap. I tillegg ble de formidlet internt på påtaleseksjonen i interne møter, samt ved deltakelse på statsadvokatens faglunsj og statsadvokatens opplæring av operasjonsledere og oppdragsledere.

I opplæringene juristene i Troms har foretatt, har det blitt presisert at notoriteten må være av en slik art og presisjon at det er mulig å prøve om vilkårene for tvangsmiddelbruk var til stede.

Den generelle opplevelsen er at man forut for 9. april-brevet "alltid" fikk medhold i ransakingsbegjæringer hos retten, også i mindre saker. De sakene de sendte over, var regelmessig godt begrunnet, bl.a. gjaldt dette ungdomssaker der målet var ungdomskontrakt/forebygging. Etter 9. april-brevet har det blitt oversendt betraktelig færre saker, slik at det er vanskelig å vurdere om rettens praksis er endret.

Det har tidligere ikke vært noe særskilt fokus på mindre narkotikasaker hos etablerte brukere. Dette var en praksis som ble avvirket rundt ca. 2005/2006. Det er trist at det har blitt presentert som en sannhet i media at politiet opererer slik.

Det er rent unntaksvis at bruk-/besittelsessaker står alene, regelmessig er disse knyttet til trafikk, ordensforstyrrelser, meldinger om tyveri butikker/kjøpesenter mv.

Politiets praksis er betraktelig endret, patruljen tør gjerne ikke åpne slike saker, og det er en slags oppfatning om at det på kvelds-/nattestid er "dyrt å ringe jourhavende".

Objektet har ikke sett at notoriteten har blitt bedre, men det har også vært relativt få saker å vurdere ut i fra. Oppfatningen er at notoriteten var god også forut for de nye retningslinjene.

Politiet kommer nå helt klart til å komme senere inn ungdomsmiljøer som bruker narkotika enn tidligere, og dette er en bekymring. Dette vil mest sannsynlig "gå seg til" i de større sakene, der man nå må finne andre veier til målet.

*

Referat fra objekt 2

Objektet har gjennomført lokal opplæring for PEL og etterforskere på FSI med utgangspunkt i 9. april-brevet og retningslinjene fra POD. Det ble tatt utgangspunkt i opplæringspakken med PowerPoint og sjekklister, med tillegg av en mer grunnleggende og nøye gjennomgang av de materielle vilkår og kompetansespørsmål.

Objektet har aldri opplevd å ikke få beslutning om ransaking fra retten, heller ikke i mindre saker. Det har følgelig vært en oppfatning at forholdsmessighetsvurderingen hos retten har vært sammenfallende med egne vurderinger, og objektet har lagt til grunn samme terskel på egen kompetanse. Det har aldri vært oppfattet slik at påtale har måttet skjerpe tolkningen av forholdsmessigheten som følge av rettslige avgjørelser. Objektet har oppfattet rettslige og påtalemessige beslutninger til å være på linje.

Det har aldri vært et særskilt fokus på mindre narkotikasaker hos etablerte brukere. De etablerte brukerne kommer man bort i fordi det er knyttet til annen kriminalitet, og det er da ikke narkotikabruken i seg selv som er interessant. Objektet er ikke kjent med at det har blitt foretatt personransaking eller husransaking hvis man ikke har mistanke om noe mer. Det at en bare er ruset, brukes ikke som inngang på de etablerte brukerne.

De "rene" bruk/besittelsessakene står sjelden alene hos de etablerte brukerne, men kan gjøre det på nyrekruttede eller unge. Hos de etablerte er det ofte tale om større kompleks, hvor bruk/besittelse er en dråpe i havet. Objektet har aldri skrevet forelegg til en etablert bruker utelukkende på besittelse/bruk.

Etter 9. april-brevet er både patruljer og jurister blitt mer skeptisk, og man er redd for å trække feil. Det vises særlig til brevets punkt 7 hvor riksadvokaten finner grunn til å presisere at "Høyesterett har som kjent lagt til grunn at det gjelder et strengt personlig ansvar for tjenestefeil." Dette gjør at man er mer forsiktig enn man hadde behøvd å være. Tidligere var det en lavere terskel ved mistanke salg for eksempel, men nå er man mer varsom. Det kreves

et mye mer avklart forhold til hva er det man mistenker, og om det kan være oppbevaring eller salg. Dette har ført til mer avslag fra jour om ransaking.

Notoriteten er like god som den alltid har vært, og objektet har inntrykk av at patruljene er flinke. Man har sett et rom for forbedring hva gjelder negative anmeldelser, og patruljene har nå fått denne opplæringen.

Ett eksempel objektet har er en sak hvor en person ble tatt for bruk, hvor beslutning om ransaking ble gitt, og man gjorde beslag av 1 kilo. Objektet kunne ikke gitt beslutning på denne i dag, og man ville mistet saken og narkotikaen ville gått ut på markedet. Objektet er av den oppfatning at antall beslag kommer til å gå ned. Dette er også inntrykket etter de siste jourvakter, hvor antall henvendelser i narkotikasaker har gått betraktelig ned.

*

Referat objekt 3:

Objektet har jobbet med narkotikasaker over mange år, og synes ikke at det har vært ulik praksis i ransakingsbeslutninger fra retten og påtale. Det har vært en bevisst holdning hos operativt mannskap og jurister, og det er sammenfallende vurderinger av mistankegrunnlag og forholdsmessighet. Kompetansereglene følges og det er god legalitetskontroll hos juristene slik som objektet vurderer det.

Det kommer nok ikke til å bli de store endringer, men særlig ungdom og førstegangsbrukere er det viktig å fange opp, noe som kanskje kan bli vanskeligere.

*

Referat objekt 4:

Objektet opplever at det er strammet inn på virkemidlene man har i kampen mot narkotikakriminalitet, at patruljene på mange måter er blitt handlingslammet og har mistet litt piffen i frykt for å gjøre feil, jf. også henvisningen til spesialenheten i brevet.

Det er viktig å trygge patruljene at straffeprosesslovens bestemmelser om fersk gjerning og friske spor fortsatt gjelder, og at av og til er det faktisk ikke praktisk mulig å ringe jourhavende.

4.3 Sammen drag av intervju av personell fra Finnmark politidistrikt

Referat objekt 5:

Retningslinjene fra 2. juli er gjennomgått av FOA påtale på felles parole for alle betjenter (patruljemannskap, operasjonssentralen og etterforskere). Dette følges nå opp en gang pr. måned. Man har gått i dybden, og det er alltid spørsmålsrunder med praktiske problemstillinger. Det har også vært gjennomført interne møter med juristene. Pr 1.10.21 vil det ha vært i alt fire gjennomganger for hele distriktet. Retningslinjene er absolutt tatt på alvor og det har vært stort fokus på dette. Det har vært viktig å få ut informasjonen, og ikke minst å være bevisst på etterlevelse.

Straffesaksinstruksen er under revidering og det antas at tematikken fanges opp der etter hvert.

Retningslinjene er formidlet som nevnt ovenfor ved bruk av interne ressurser (FOA), med noe støtte fra statsadvokaten.

I de ovenfor nevnte parolene har det vært brukt eksempler. Også før 9. april-brevet var det øvelser blant juristene for bruk av tvangsmidler, herunder narkotikasaker. Juristene har deltatt på faglunsj med statsadvokaten om temaet.

Kompetansereglene er en del av fadder-pakken for nye jurister, og inngår som en del av opplæringen. Juristene opplever i stor grad stor bevissthet rundt kompetansereglene blant betjentene. Det er svært sjelden at intervjuobjektet har erfart at betjenter har anvendt kompetanse på "friske spor".

Det er mange nyutdannede betjenter som har PHS friskt i minnet. Det virker som om PHS har fokus på straffeprosessen, og at betjentene er bevisst på kompetansereglene.

Erfaringsdeling blant jurister: Hver mandag deles erfaringer om vanskelige saker. Særlig skillet mellom bruk- og besittelsessaker og § 231-saker. Inntrykket er at juristene er blitt mer varsomme i redsel for å begå feil. Ved funn av mindre mengder narkotika, så oppleves 9. april-brevet som et hinder for å gå videre. Inntrykket at sakene nå stopper der, og at man av f.eks. ressurshensyn ikke ser nærmere på om det er grunnlag for å etterforske videre opp mot salg. Hovedinntrykket er at 9. april-brevet har medført en endring i praksisen på undersøkelse av mobiltelefoner.

Intervjuobjektet mener det sjelden eller aldri sendes begjæringer til retten om ransaking i mindre narkotikasaker. Det skjedde nok tidligere, men nå er politijuristene bevisst på innstrammingen og ikke minst er domstolen blitt det.

Det er liten eller ingen ressursbruk på etablerte brukere. Det er få slike personer i Finnmark. Først og fremst oppstår bruk- og besittelsessaker knyttet til volds-, trafikk- og i noen grad vinningssaker. Det er sjelden de mindre narkotikasakene står alene, og i den grad de gjør det, er det gjerne snakk om U18 eller nyrekruttede.

Det opprettes ikke besittelsessaker hvor det primært er avdekket bruk.

Objektet opplever en noe mer tilbakeholdenhet med å gi beslutninger om ransaking i sakene som begynner med bruk eller besittelse. Slik sett har 9. april-brevet strammet inn praksisen noe. Det kan hende man er mer forsiktig enn man trenger å være. Det kreves nå mer opplysninger for å sikte noen for § 231 enn før, og objektet ser ikke bort fra at noen «større» saker kan glipe. Objektet har fått henvendelser fra betjenter som er oppgitt over at juristene har blitt for forsiktige med å gi beslutninger om ransaking for noe mer enn bruk/besittelse.

Hva gjelder notoritet, så stiller nok juristene større krav til fyldigere rapporter som kan redegjøre for mistankegrunnlaget, selv om notoriteten også tidligere har vært god.

Objektet er av den oppfatning at 9. april-brevet har mye positivt ved seg, med tanke på bevissthet rundt forholdsmessighet, men ser også at en forhøyet terskel for å gjennomgå mobiltelefon er et problem for å fange opp større saker.

*

Referat fra objekt 6:

Objektet føler det er litt usikkerhet rundt praktiseringen ute i felten og noe frustrasjon over å ikke få lov til å gjøre det de gjorde tidligere. Det savnes litt mer fokus på dette, og etterlyses pålagt opplæring. De nye retningslinjene har vært formidlet en gang på parole.

Om kompetanseregler og forholdsmessighetsvurderinger har det ikke vært lokal opplæring tidligere, men objektet opplever likevel at kompetansereglene sitter greit i ryggmargen hos betjentene. De fleste har fått med seg endringen og at jurist i større grad må involveres for beslutning.

Hva gjelder duplisering av saker ved bruk/besittelse er straffesaksansvarlig bevisst på å ikke opprette unødige vedleggsaker for å få opp antallet. I trafikkaker opprettes det vedleggsak for bruk ved siden av ruskjøringen.

Frustrasjonen er knyttet til en oppfatning blant betjentene at det nå er så mange begrensninger som i sum gjør at man ikke får gjort jobben sin ordentlig, noe som gjør at man går glipp av beslag av narkotika ved at man ikke kan ransake mobiltelefon som før. Dette gjelder også "tilfeldighetsfunn" i saker av ulik karakter. Tidligere har man avdekket også andre alvorlige saker enn narkotika, f.eks. sedelighet, som startet med en mindre narkotikasak, hvor man gjennom ransaking kom over andre beviser.

Hva gjelder notoritet, så krever juristene nok noe fyldigere rapporter. Etterretningskontakten i distriktet skal derfor gjennomføre opplæring i rapportskrivning for å få en likere standard, slik at mistankegrunnlaget og hensynet til forholdsmessighet i større grad vises.

*

Referat objekt 7:

Operasjonssentralen og patruljene etterlyser enda mer opplæring og gjennomgang på de nye retningslinjene. Juristene har hatt flere møter om dette, er nå veldig bevisste og har vært mer tilbakeholdne med å gi beslutninger enn tidligere.

De nye retningslinjene er formidlet i paroler, men det oppleves at patruljene og juristene ikke er helt samkjørt om ny praksis. Her kreves nok mer fokus og opplæring. Det har likevel blitt færre henvendelser om ransaking i saker som er i kjernen i 9. april-brevet, så det virker som patruljene nå har skjont hvor grensen går. Blant juristene er det god praksis for å dele erfaringer, og alle har nok blitt mer påpasselig med å kreve konkretisering og utdyping i rapportene.

Inntrykket er også at domstolen har skjerpet kravet til mistankegrunnlaget, og rett etter 9. april-brevet opplevde man domstolen som overivrig etter å avslå begjæringer.

Objektet opplever en endring i praksis, der inngangene til de mellomstore narkotikasaker man før hadde, er blitt begrenset ved at terskelen for ransaking av person og gjennomgang av mobiltelefon er blitt forhøyet. Objektet tror alle i politiet er blitt i overkant forsiktig i frykt for å gjøre feil, herunder juristene. Det har nok blitt slik at man til en viss grad resignerer litt og ikke gjør flere undersøkelser, noe som kunne gitt inngang til å etterforske mer og avdekke alvorligere narkotikasaker. Objektet er overbevist om at større saker glipper ved at den inngangen man hadde før er borte.

9. april-brevet brevet treffer ikke helt for Finnmark. Store avstander gjør at tilgangen til mindre mengder er svak, slik at det kjøpes og oppbevares i halvstore kvanta. Man har ikke personer som kjøper en brukerdose av gangen.

*

Referat objekt 8:

Objektet opplever helt klart, og hører fra patruljen, at det har bredt seg en stor usikkerhet knyttet til hva som er lov, og har sett flere eksempler på at klare ransakinger i f.eks. omsetningssaker blir stoppet av operasjonssentralen som filtrerer henvendelsene til jourhavende jurist. Dette, sammenholdt med usikkerhet blant patruljemannskapene, gjør at mange "gode" narkotikasaker ikke opprettes og etterforskes.

Objektet er ikke av den oppfatning at praksis før 9. april-brevet avviker særlig mye fra retningslinjene i brevet, med unntak av ransaking av mobiltelefon. Det har ikke vært praksis for å tøye "ferske spor" for å utsette/unngå henvendelse til jourhavende jurist.

5 Oppsummering av funn etter saksgjennomgang, rutinegjennomgang og intervju

Troms og Finnmark statsadvokater kan etter gjennomgangen ikke se at dagers praktisering av ransakingsreglene avviker fra føringene i 9. april-brevet. Både Finnmark og Troms har implementert de nye retningslinjene på en tilfredsstillende måte, herunder ved opplæring, oppmerksomhet og oppfølging.

Det er gjennom denne undersøkelsen foretatt en vurdering av praksis hva gjelder kroppslige undersøkelser. For det første har det i liten grad vært gjennomført kroppslige undersøkelser i denne type saker. For det annet, og i den grad det har vært, er det utelukkende tale om urinprøver. Det bemerkes for øvrig at det som oftest har vært gjennomført urinprøve i kombinasjon med andre straffbare forhold, og i få saker hvor det utelukkende er foretatt for å bevise bruk av narkotika. Praksisen er nå endret i samsvar med føringene.

Retten har forut for 9. april-brevet besluttet ransaking i saker etter legemiddeloven og mindre alvorlige saker etter § 231. Retten har etter en konkret vurdering kommet til at dette har vært forholdsmessige inngrep. Oppfatningen er at det i all hovedsak har vært sammenfallende vurderinger hva gjelder kravet til skjellig grunn til mistanke og forholdsmessighet hos tjenestepersoner, påtalejurist og retten i praksis, og at riksadvokatens føringer har hevet terskelen. Politiet har selvfølgelig innrettet seg etter riksadvokatens føringer i 9. april-brevet.

Det er etter gjennomgangen ikke statsadvokatens oppfatning at politiet har hatt fokus på etablerte brukere hva gjelder bruk og besittelse, tvert imot. I den grad det er snakk om slike saker hos de etablerte brukerne er dette i all hovedsak knyttet til andre, og mer alvorlige straffesaker.

Statsadvokaten har og vurdert om det er behov for større grad av notoritet. Notoriteten har i all hovedsak vært god i det store flertall av saker, men kan likevel alltid bli bedre i enkeltsaker.

Statsadvokaten mener at det ikke er tvilsomt at påtalemyndigheten i politiet i Troms og Finnmark har tilstrekkelige forutsetninger for å være effektive legalitetskontrollører. De er, og har vært sitt ansvar bevisst, og utviser godt skjønn.

Tromsø 1. oktober 2021

Hugo Henstein

Kirsti Jullum Jensen